

Organizacija i djelovanje frakcije Crkvene armije i njen prikaz u hrvatskim medijima sedamdesetih godina 20. stoljeća

Kužić, Mislav

Undergraduate thesis / Završni rad

2017

Degree Grantor / Ustanova koja je dodijelila akademski / stručni stupanj: **University of Zagreb, Department of Croatian Studies / Sveučilište u Zagrebu, Hrvatski studiji**

Permanent link / Trajna poveznica: <https://um.nsk.hr/um:nbn:hr:111:979141>

Rights / Prava: [In copyright](#)/[Zaštićeno autorskim pravom.](#)

Download date / Datum preuzimanja: **2024-09-01**

Repository / Repozitorij:

[Repository of University of Zagreb, Centre for Croatian Studies](#)

Hrvatski studiji Sveučilišta u Zagrebu

Odjel za povijest

ORGANIZACIJA I DJELOVANJE *FRAKCIJE*
CRVENE ARMIJE I NJEZIN PRIKAZ U
HRVATSKIM MEDIJIMA SEDAMDESETIH
GODINA 20. STOLJEĆA

Završni rad

Kandidat: Mislav Kužić

Mentor: prof. dr. sc. Miroslav Akmadža

Sumentor: dr. sc. Josip Mihaljević

Zagreb, rujan 2017.

Sadržaj:

1. Sažetak	3
2. Uvod.....	4
3. Pregled povijesti djelovanja od 1967. do 1977. godine	5
3.1. Od ruševina do gospodarskog čuda	5
3.2. Studentski prosvjedi	5
3.3. Eskalacija sukoba.....	6
3.4. Osnutak Frakcije Crvene armije	6
3.5. Ideologizacija i obuka.....	7
3.6. „Eksplozivni svibanj“	8
3.7. Druga generacija.....	8
3.8. Njemačka jesen.....	10
4. Odjeci djelovanja Frakcije Crvene armije u hrvatskim novinama.....	11
4.1. Formalna i sadržajna analiza članaka	11
4.2. Kriička analiza.....	13
5. Zaključak.....	17
6. Popis literature.....	18
7. Popis novinskih članaka	18

1. Sažetak

U ovome je radu prikazana kratka povijest djelovanja Frakcije Crvene armije, ljevičarske terorističke organizacije u Saveznoj Republici Njemačkoj krajem 60-ih i početkom 70-ih godina 20. stoljeća. Kroz rad se istražuje njihova motivacija na terorističke akte, njihovo djelovanje i posljedice. Rad se bazira na usponu i vrhuncu skupine pa se kronologija skupine završava godinom 1977., kada su samoubojstvo počinili vođe prve generacije. Osim kronologije analiziraju se i članci tri najtiražnija dnevna lista - *Večernjeg lista*, *Novog lista* i *Vjesnika*. Prilikom analize komentiraju se osnovne misli i problemi koje su iznijeli novinari u svojim tekstovima, teze oko djelovanja Frakcije i slike koju su njezina djelovanja projicirala u SR Hrvatskoj.

Ključne riječi: Frakcija Crvene armije, hrvatsko novinstvo, Večernji list, Novi list, Vjesnik, Socijalistička Republika Hrvatska, lijevi terorizam, studentski pokret, urbana gerila

2. Uvod

Enciklopedija Britannica pojam terorizma definira ka stvaranje nasilja koje će generirati strah i tako preko panike stanovništva ostvariti političke ciljeve. Postoji lijevi i desni terorizam, svaki od njih ima svoje razlike i sličnosti, no u ovome ćemo se radu koncentrirati na lijevi spektar terorističkih skupina.¹

Teroristička organizacija Frakcija Crvene armije (njem. Rote Armee Fraktion; RAF) u 70-im je godinama 20. stoljeća strah i trepet u životu svakog državnog službenika Savezne Republike Njemačke. Na svome je vrhuncu bila tako moćna da joj je njemačka vlada plaćala otkupninu i puštala njezine pripadnike na slobodu jer je bila nemoćna da je spriječi. Činilo se da je ništa ne može zaustaviti.

Prvi dio ovog rada bavit će se kratkim pregledom uzroka koji su doveli do okupljanja članova skupine. Također će se navesti najvažniji događaji u njezinom strelovitom usponu. Iz toga će se razloga kao početna točka uzeti godina 1967. i studentski prosvjedi u Njemačkoj, a završni događaj koji će biti popraćen je otmica Lufthansinog zrakoplova 181 i samoubojstva članova RAF-a u zatvoru 1977. godine. Ta se dva događaja mogu smatrati vrhuncem skupine te nakon toga intenzitet njezina djelovanja kopni te se ona polako gasi i rasipa.

Druga polovica rada bavit će se dosada ne istraženim pogledom na Frakciju Crvene armije. Medijskim odjekom njezinog djelovanja u Hrvatskoj (tada u Socijalističkoj Federativnoj Republici Jugoslaviji - SFRJ) s naglaskom na analizi novinskih članaka objavljenih u dnevnom informativnom glasilu *Večernji list* te dnevničkim političkim glasilima *Novi list* i *Vjesnik* u razdoblju od samih početaka pa do vrhunca djelovanja skupine. Analiza će se napraviti na više razina. Prva je formalna i sadržajna koja će se usredotočiti na sami izgled članaka, njihovu opremljenost (fotografije, karte, grafikoni itd.) i način i brzinu oblikovanja i prezentiranja informacija te detaljnost tekstova o događajima u Njemačkoj. Kao drugi stupanj članci će se analizirati kritički na način da će se utvrditi kako su se novinari koji su pisali za novine iz jedne komunističke zemlje odnosili prema djelovanju jedne ljevičarske skupine. Vidjet će se jesu li novinari mogli iznositi otvoreno svoje mišljenje ili su morali „uljepšavati“ događaje kako ne bi na negativan način prikazali borbu za socijalističku revoluciju.

¹ „Terrorism“, Encyclopædia Britannica, pristup ostvaren 11.IX.2017., <https://www.britannica.com/topic/terrorism>.

3. Pregled povijesti djelovanja od 1967. do 1977. godine

3.1. Od ruševina do gospodarskog čuda

Njemačka je nakon Drugog svjetskog rata bila razrušena i podijeljena zemlja. Zemlje pobjednice u ratu, Sjedinjene Američke Države, Sovjetski savez, Velika Britanija i Francuska, podijelile su Njemačku na četiri okupacijske zone. 1949. godine stvorena je spajanjem triju zona zapadnih saveznika Savezna republika Njemačka, dok je na istoku uspostavljena Demokratska republika Njemačka. Tzv. Zapadna Njemačka primala je veliku pomoć u sklopu Marshallovog plana,² koji joj je pomogao da se iz razrušene zemlje pretvori u najbrže rastuće gospodarstvo poslijeratne Europe.

3.2. Studentski prosvjedi

Kako je tekao gospodarski razvoj, mlade generacije Nijemaca postajale su sve svjesnije djela svojih roditelja i njihova života u Trećem Reichu. Uz taj teret koji je Njemačka nosila na svojim plećima, cijeli je svijet bio u hladnom ratu, sveobuhvatnom odmjeravanju snaga SAD-a i SSSR-a. Nakon početnih godina napretka u 60-im godinama došlo je do vala pobunâ srednjoškolaca i studenata diljem visokorazvijenih europskih društava. Kao jedan od glavnih razloga studentskih pobuna u SRNj bio je veliki broj nacističkih službenika koji je i dalje radio u državnim službama.³

²„Marshallov plan“, Hrvatska enciklopedija, pristup ostvaren 10. IX. 2017., <http://www.enciklopedija.hr/natuknica.aspx?id=69450>.

³ Matea Subotić, „Fracija Crvene armije i političke prilike u Europi nakon Drugog Svjetskog rata“(završni rad, Sveučilište u Rijeci, 2016), 11.-13.

3.3. Eskalacija sukoba

Prosvjed koji je pokrenuo studente da s mirnog djelovanja pređu na oružanu borbu dogodio se 2. lipnja 1967., za vrijeme posjeta iranskog šaha Mohammeda Reze Pahlavia, kada je ubijen student Benno Ohnesorg. Slijedeće godine izvršen je atentat na studentskog vođu Rudia Dutschkea. On se zalagao za *dugi marš kroz institucije* te je jednom prilikom izjavio: „...kad bih bio u Latinskoj Americi borio bih se s oružjem u ruci, ali ja nisam u Latinskoj Americi nego u Saveznoj Republici. Mi se borimo za to da se nikada ne bude moralo uzeti oružje u ruke”. Ta dva traumatična događaja potaknula su osnivače RAF-a na akciju. Andreas Baader i Gudrun Ensslin uz pomoć Thorwalda Prola i Horsta Söhnleina postavili su dvije tempirane bombe u jednoj frankfurtskoj robnoj kući. Bombe su eksplodirale i napravile 200000 \$ štete, to su učinili iz osвете za američko bombardiranje Vijetnama.⁴ No ubrzo nakon toga su uhićeni i osuđeni.

3.4. Osnutak Frakcije Crvene armije

Osim gore spomenutih pripadnika važnu ulogu u ideološkom oblikovanju imala je Ulrike Meinhof, novinarka i aktivistica koja je bila velika simpatizerka ljevice. Ona je tražila od zatvorskih vlasti dozvolu za intervju s Baaderom, koji je ponovno završio u zatvoru, pod izlikom da piše knjigu o mladeži na rubu društva. Zapravo je uz pomoć Ensslin i nekoliko sudrugova 14. svibanj 1970. godine oslobodila Baadera te se tako aktivno uključila u rad terorističke skupine. Taj se datum uzima kao dan osnutka Frakcije Crvene armije.⁵

⁴ J. Smith, A. Moncourt, B. Dunne, *The red army faction: a documentary history volume 1: Projectiles for the people*, (Montreal: Kersplebedeb Publishing and Distribution, 2009.), 581.

⁵ „Rote Armee Fraktion (RAF) – Frakcija Crvene armije“, Hrvatski povijesni portal, pristup ostvaren 11. IX. 2017., <http://povijest.net/rote-armee-fraktion-raf-frakcija-crvene-armije/>.

3.5. Ideologizacija i obuka

Nakon bijega krivotvorenim su putovnicama pobjegli na Bliski istok gdje su prošli obuku u kampovima PLO-a, palestinske oslobodilačke organizacije. U jednom takvom kampu članovi RAF-a nisu se pridržavali strogih šerijatnskih pravila te su nakon brojnih svađa koje su došle na rub oružanog sukoba morali napustiti kamp i vratiti se u Njemačku. Osim praktične obuke u terorističkom djelovanju, koristili u i druga dijela ljevičarskih teoretičara, kao što su Carlos Marighella ili Mao Ce-tung.⁶ Marighella je u svojem *Mini priručniku urbane gerile* napisao:

„Razlog za postojanje urbane gerile, njezino temeljno stanje u kojem ona djeluje i zbog kojeg preživljava je pucanje... Kako bi preživio urbani gerilac mora pucati prvi i ne smije promašiti... On mora pucati odmah i pogoditi.”⁷

RAF je kao i svaka ljevičarska organizacija toga doba imao svoj manifest, kojeg je napisala Ulrike Meinhof te objavila u travnju 1971., pod nazivom *Koncept urbane gerile*:

„Ako smo u pravu kada kažemo da je američki imperijalizam tigar od papira, to jest da može biti pobijeden i ako je istinita teza kineskih komunista da je pobjeda nad američkim imperijalizmom moguća jer se borba protiv njega vodi u sva četiri kuta zemlje, a to je rezultiralo fragmentacijom imperijalističkih snaga. Fragmentacijom koja omogućuje njihov poraz, ako je to točno tada nema razloga isključiti bilo koju zemlju ili područje iz sudjelovanja u antiimperijalističkoj borbi zbog postavke da su snage revolucije posebno slabe tamo gdje su snage reakcije posebno jake.”⁸

Kada su odradili trening i skupili iskustvo drugih terorističkih grupa, članovi RAF-a krenuli su u akciju. Kao glavne ciljeve napada odredili su državne institucije, veleposlanstva, američke vojne baze, banke, poslovne zgrade, medije.

⁶ Smith, Moncourt, Dunne, *The red army faction*, 194.-195.

⁷ „Minimanual of the Urban Guerrilla by Carlos Marighella“, pristup ostvaren 11. IX. 2017., <https://www.marxists.org/archive/marighella-carlos/1969/06/minimanual-urban-guerrilla/index.htm>

⁸ „The Urban Guerilla Concept“, German Guerilla, pristup ostvaren 11. IX. 2017., <http://germanguerrilla.com/1971/04/01/the-urban-guerilla-concept/>

3.6. „Eksplozivni svibanj“

Svibanj 1972. godine diljem SRNj mogao bi se nazvati i „eksplozivnim“ jer su u razmaku od 13 dana članovi RAF-a izveli šest terorističkih napada. Napadnuti su središte američkog V. korpusa u Frankfurtu, Savezni ured za kriminalistička istraživanja u Münchenu, sudac Wolfgang Buddenberg u Karlsruheu te zgrada medijskog koncerna Springer u Hamburgu.⁹

Kada se činilo da su članovi grupe nezaustavljivi dogodio se obrat. Policija je u jednoj garaži u Hamburgu 1. lipnja uhitila Andreasa Baadera, Holgera Meinsa i Jana Carla Raspea, te par dana kasnije uhićene su i Gudrun Enslin i Ulrike Meinhof. Tako je prva generacija RAF-a završila u zatvoru.¹⁰

3.7. Druga generacija

Za vrijeme dok je vodstvo bilo u zatvoru i tijekom njihova suđenja u posebno izgrađenom krilu zatvora Stammheim, izvan njega stasala je druga generacija. Vođa je postao Siegfried Haag, a glavni cilj bio je krvavim atentatima i otmicama osloboditi članova prve generacije iz zatvora. Treba reći kako su drugoj generaciji RAF-a pristupali pripadnici srodnih organizacija kao što su SPK (*Sozialistisches Patientenkollektiv*) ili Pokret drugog lipnja. SPK je teroristička skupina zanimljive povijesti. Osnovao ju je dr. Wolfgang Huber sa sveučilišta u Heidelbergu. On je tvrdio kako su mentalni poremećaji uzrokovani kapitalističkom ideologijom, te da je jedini lijek za njih marksističko društvo. Jedna od odvažnijih akcija koju je druga generacija provela bila je otmica članova njemačkog veleposlanstva u Stockholmu, gdje su poginula dva taoca i dva pripadnika RAF-a.¹¹

Suđenje vođama Frakcije bilo je dugo i mučno. Optuženici su se služili svakakvim smicalicama kako bi odugovlačili s postupkom, poput štrajkovima glađu, neposlušnostima u sudnici, itd. Također preko svojih su odvjetnika uspijevali voditi skupinu iz zatvora, stoga je SRNj donijela posebne zakone tzv. *Lex Baader-Meinhof*. Oni su stupili na snagu 1. siječnja

⁹ Smith, Moncourt, Dunne, *The red army faction: a documentary history volume 1: Projectiles for the people*, 588. – 592.

¹⁰ „Rote Armee Fraktion (RAF) – Frakcija Crvene armije“, Hrvatski povijesni portal, pristup ostvaren 11. IX. 2017., <http://povijest.net/rote-armee-fraktion-raf-frakcija-crvene-armije/>.

¹¹ Subotić, „Frakcija Crvene armije i političke prilike u Europi nakon Drugog Svjetskog rata“, 19.-20.

1975. te su dopustili sudovima da iz sudskog postupka udalje odvjetnika ako postoji najmanja sumnja da se odvjetnik s klijentom udružio u kriminalnu djelatnost. Novi zakoni također omogućuju da se suđenje nastavi u odsutnosti optuženog, ako je za odsustvo kriv sam optuženik, tj. ako na primjer štrajka glađu.

Tokom postupka u zatvoru je pod sumnjivim okolnostima umrla Ulrike Meinhof. Postoje brojne teorije što se točno dogodilo, no prevladavaju dvije: samoubojstvo vješanjem ili silovanje. Meinhof je pronađena obješena, no nakon pregleda tijela pojavila se sumnja na silovanje koje daljnjim testiranjima nikada nije dokazano.¹²

Za vrijeme cijelog postupka događali su se brojni teroristički akti koji su trebali prouzročiti puštanje iz zatvora Baadera i ostalih. Tako su ubijeni Günter von Drenkmann, predsjednik Berlinskog vrhovnog suda, glavni državni tužitelj Siegfried Buback, predsjednik Dresdner banke Jürgen Ponto te je 1975. otet je Peter Lorenz, kandidat CDU-a za gradonačelnika Berlina. Posebno je zanimljiv slučaj kod pokušaja otmice Ponta. Na njegov su kućni prag došli Susanne Albrecht, kćer prijatelja obitelji Ponto i njezino dvoje pomagača. Pokušali su oteti Ponta, no on se opirao pa su ga ustrijelili hicima i pobjegli.¹³

No svi ti događaji nisu nimalo potresli njemački sud te je on 28. travnja donio presudu kojom su Andreas Baader, Jan-Carl Raspe i Gudrun Ensslin proglašeni krivima za četiri ubojstva, 27 pokušaja ubojstva i niz bombaških akcija. Svi su osuđeni na doživotni zatvor.¹⁴

3.8. Njemačka jesen

Nakon presude iz zatvora je dolazio pritisak od strane Baadera da njegovi drugovi na slobodi nešto poduzmu jer on ne planira doživotno biti u zatvoru. Zato su članovi odlučili ići na sve ili ništa te su pokrenuli dvije koordinirane akcije, koje su se dogodile u tzv. „Njemačkoj jeseni“. Prvo je jedna skupina, 5. kolovoza 1977., otela predsjednika njemačke udruge poslodavaca Hannsa-Martina Schleyera te je od vlasti zatražila puštanje svih pripadnika RAF-a, dva Palestinca te 15 milijuna \$ kao otkupninu. Vlasti su odugovlačile s provedbom zahtjeva,

¹² „Rote Armee Fraktion (RAF) – Frakcija Crvene armije“, Hrvatski povijesni portal, pristup ostvaren 11.IX.2017., <http://povijest.net/rote-armee-fraktion-raf-frakcija-crvene-armije/>

¹³ Subotić, „Frakcija Crvene armije i političke prilike u Europi nakon Drugog Svjetskog rata“, 20. – 21.

¹⁴ „Rote Armee Fraktion (RAF) – Frakcija Crvene armije“, Hrvatski povijesni portal, pristup ostvaren 11.IX.2017., <http://povijest.net/rote-armee-fraktion-raf-frakcija-crvene-armije/>

no na kraju su platile samo novac. Kako bi potaknuli vlasti da aktivnije surađuju, četiri Palestinaca 10. listopada oteli su avion Lufthanse 181, na letu s Palma de Mallorce za Frankfurt. Zrakoplov je skrenuo s rute te je više puta slijetao: u Italiji, Grčkoj, Turskoj te u još nekoliko država diljem Bliskog istoka. Napokon je 17. listopada sletio u zračnu luku u Mogadishu. Tamo je dan poslije provedena akcija koju su predvodili pripadnici GSG 9 (*Grenzschutzgruppe 9*; posebne antiterorističke skupine) i Special Air Service (SAS-a). Akcija pod kodnim nazivom Vatrene čarolija (*Operation Feuerzauber*) uspješno je izvedena te su svi teroristi ubijeni.¹⁵

Iste noći kada je propao plan terorista u Mogadishu, odvijali su se događaji koji i do danas nisu rasvijetljeni u svim detaljima. Dana 18. listopada u svojim su samicama mrtvi pronađeni Andreas Baader, Gudrun Ensslin i Jan-Carl Raspe. Kao što je bio slučaj i kod samoubojstva/ubojstva Ulrike Meinhof, postoji službena verzija događaja te glasine i nagađanja. Službeno, Baader i Raspe ubili su se prokrijumčarenim pištoljem, dok se Ensslin objesila. Jedina koja je preživjela bila je Irmgard Möller, iako se četiri puta ubola nožem u prsa. Ona je tvrdila kako je svo troje njezinih sudrugova ubijeno od strane države. Jedini razlog koji je država mogla imati da to napravi je bojazan od stvaranja treće, četvrte ili pete generacije RAF-a kojima bi jedini cilj za nastavak bio izbjavljanje vođa iz zatvora. Već 19. listopada novinarima su članovi RAF-a objavili vijesti kako su ubili Hannsa-Martina Schleyera.¹⁶

S događajima u listopadu 1977. druga generacija te RAF općenito došli su do svoga vrhunca. Nakon njih postojat će još nekoliko generacija no intenzitet njihove aktivnosti sve će se više smanjivati - što zbog učinkovitog djelovanja policije, a što zbog globalnih političkih promjena koje su ih „pregazile“. Frakcija Crvene armije formalno se raspustila 1998. godine.

¹⁵ Smith, Moncourt, Dunne, *The red army faction*, 469.-486.

¹⁶ Subotić, „Frakcija Crvene armije i političke prilike u Europi nakon Drugog Svjetskog rata“, 22. – 26.

4. Odjeci djelovanja Frakcije Crvene armije u hrvatskim novinama

Bez obzira djeluju li u demokratskim ili nedemokratskim društvima, vrijednost je novina u tome što se iz njih iščitavaju formalni stavovi aktualne vlasti jedne države prema kriznim stanjima u državama koje su u susjedstvu ili su na drugi način jače povezane. U njima su u trajnom obliku zabilježeni odjeci - od izbijanja krize, aktualnih reakcija na događanja pa do učinkovitog rješenja, ili raspada političkog sustava. Novine, ukoliko je izvještavanje nepristrano, mogu poslužiti kao relevantan i zanimljiv povijesni izvor, ali ako su pristrane, tj. ideološki opterećene, onda daju sliku sustava u kojem djeluju. Za potrebe izrade ovog rada analizirani su članici koji su obrađivali događaje iz djelovanja Frakcije Crvene armije u hrvatskim novinama *Novi list*, *Vjesnik* i *Večernji list* i to u razdoblju od 1967. pa do 1977. godine, tj. od posjeta šaha Mohammeda Reze Pahlavia do samoubojstva/ubojstva Baadera, Ensslin i Raspea u zatvoru. U prvom koraku će biti prikazani primjeri za formalnu i sadržajnu analizu članaka, a zatim će se kritički obraditi način na koji članci pokrivaju ključne događaje kroz početak i vrhunac RAF-a.

4.1. Formalna i sadržajna analiza članka

Prilikom čitanja članaka mogu se uočiti razlike u pristupu s obzirom na njihovu namjenu (informativne ili političke) pa tako *Večernji list* kao informativno glasilo uglavnom izvještava samo kratko činjenično stanje. Tako npr. prilikom objave vijesti o atentatu na Rudia Dutschkea stalni dopisnik *Večernjeg lista* Željko Brihta iznosi osnovne podatke, odnosno 5W (Što se dogodilo? Tko je bio uključen? Gdje se to dogodilo? Kada se to dogodilo? Zašto se to dogodilo?). Izvještavanje je bilo ažurno te su informacije objavljivane kao kratki tekst odmah nakon događaja (npr. opsada veleposlanstva SR Njemačke u Stockholmu), a zatim bi kako su dani prolazili u novinama objavljivani duži i detaljniji tekstovi uz brojne slike koje bi uredništvo dobilo međunarodnom razmjenom. Od svih događaja *Večernji list* i *Vjesnik* najdetaljnije su pratili otmicu aviona Lufthansa 181. Tako je već dan nakon otmice 14. listopada 1977. na naslovnici stavljena vijest: „Otet Lufthansin avion; Otmičari traže oslobađanje političkih zatvorenika grupe Tiger u SR Njemačkoj“.¹⁷ Od tog naslova prate se zahtjevi otmičara, zatim pregovori koji su uslijedili između vlade i pripadnika PLO-a pa sve do ubojstva pilota

¹⁷ „Otet Lufthansin avion; Otmičari traže oslobađanje političkih zatvorenika grupe Tiger u SR Njemačkoj“, *Večernji list* (Zagreb), 14.10.1977., 1.

zrakoplova i akcije pripadnika GSG 9 u Somaliji. Za razliku od *Večernjeg lista* koji se oslonio na slikovne prikaze *Vjesnik*, kao političko glasilo, osim fotografija donosi analize svih događaja iz različitih kutova gledišta te stavlja čak i kartu koja točno prikazuje rutu zrakoplova. O svim je događajima u Njemačkoj pisao iskusni *Vjesnikov* vanjsko-politički dopisnik Đorđe Zelmanović. On u izdanju *Vjesnika* od 19. listopada 1977. donosi iscrpnu analizu RAF-a ustvrdivši da su „htjeli samo rušiti, nisu htjeli graditi“ te da su od „imena RAF – bili samo Frakcija, nisu bili niti crveni, niti armija. Nisu bili revolucionarna, što bi značilo politička!“

Kao važan dodatak valja istaknuti kako je politički dnevnik *Vjesnik* imao posebno izdanje za inozemstvo. Tako je postojalo izdanje za Njemačku (Frankfurt), Austriju (Beč) itd. Iako se na prvi pogled ne razlikuju, domaće i strano izdanje imaju razlike u naslovnicama gdje su kod domaćih jugoslavenske teme veće i bolje pokrivena, dok je kod stranog izdanja obratno. Iako i tu postoje iznimke tako je tekst za naslovnicu od 15. svibnja 1977. prvo objavljen u domaćem izdanju dan prije objave u stranom izdanju za Njemačku.¹⁸

Vrijedno je navesti i izjavu Willyja Brandta, predsjednika Socijalističke internacionale, koju je dao na konferenciji za tisak 16. listopada 1977. u Madridu, a koja je objavljena u *Novom listu* pod naslovom „To je 'kriza civilizacije“:

„On je rekao da mnogobrojne terorističke akcije pokazuju 'krizu civilizacije' i da pred zemljama stoji težak dvostruki zadatak: one, s jedne strane moraju nastojati regulirati metode efikasnije borbe protiv terorizma, a s druge budno paziti da te iste mjere ne dovode u opasnost zakone, institucije i slobodu duha.“¹⁹

Možemo zaključiti da ja Brandt bio vizionar, jer sada, nakon četrdeset godina, taj problem eskalira u punom obimu, te se radi suzbijanja terorizma, a u cilju zaštite državnih institucija i ljudskih života nužno u velikoj mjeri ograničava njihova sloboda.

Zanimljiv je i članak objavljen u *Vjesniku* 28. 10. 1977. s temom rasprave održane u zapadnonjemačkom Bundestagu o zakonskim prijedlozima za efikasnije suzbijanje terorizma. Temeljno je naglašena potreba zajedničkog djelovanja svih stranaka no desnica je tada na čelu s Dreggerom po prvi puta za parlamentarnom govornicom zahtijevala da se za rasplamsavanje terorizma optuže koalicijske stranke i lijevi intelektualci te omladinske organizacije socijaldemokrata i liberala za „suradnju s komunistima“. Početak jačanja terorizma prema

¹⁸ *Vjesnik* (Zagreb), 15.5.1977., 1.

¹⁹ „To je 'kriza civilizacije“, *Novi list* (Rijeka), 16.10.1977., 1.

Dreggeru datira od trenutka kada je Sozialdemokratische Partei Deutschlands, (SPD) 1969. „preuzela vlast“ te odgovornost za jačanje klime koja je pogodovala razvoju terorizma u cijelosti baca na ljevicu. Willy Brandt je kategorički odbio optužbe desnice da je jačanje demokracije i provođenje reformi u društvu olakšalo razvoj terorizma. Brandt je upozorio na neodgovorno stvaranje klime „lova na vještice“, etiketiranje terorista kao „lijevih ekstremista“ i oštro je ustao protiv konzervativaca koji kritičnu inteligenciju „slobodna duha nastoji dovesti u vezu s terorizmom“.²⁰

4.2. Kritička analiza

Postoje i detalji koji razlikuju pisanje hrvatskih, tj. jugoslavenskih novina od novina drugih zemalja, a pogotovo onih nekomunističkih. Bilo bi za očekivati da će jugoslavenske novine i njihovi novinari pisati pozitivno o ljevičarskim skupinama u Njemačkoj zbog socijalističko/komunističkog režima koji je tada vladao u SFRJ. No, to nije slučaj, pa tako u članku Željka Brihte pod naslovom „Bombe na sve strane“ u broju *Večernjeg lista* od 25. svibnja 1972. stoji:

„Što su uspjeli zapadnonjemački »tupamarosi«? Uspijeli su, prije svega, takozvanim običnim građanima »pokazati« kako »ljevici« zaista »netreba vjerovati«, nekoliko eksplozija djeluje na čovjeka uvjerljivije no stotine antikomunističkih parola i presuda... Samo diletantu može pasti na pamet da pokreće »ustanak« u SR Njemačkoj... Ne treba se više čuditi ni Nijemcu koji iz tramvaja dobacuje grupi demonстранata ... »Zašto demonstriraju protiv ubijanja u Vijetnamu, a sami ubijaju u Saveznoj Republici?«²¹

Iz ovoga se citata mogu razaznati tadašnja stajališta novinara, točnije službene politike Beograda koja je bila „između čekića i nakovnja“. Ta je politika deklarativno podupirala sva nastojanja ljevičara u Europi u njihovoj borbi protiv amerikanizacije i kapitalizma, pa je čak i skrivala neke pripadnike RAF-a na svome teritoriju. No, s druge je strane morala odavati privid protivljenja kako bi zadovoljila Njemačku koja je osim davanja velikih kredita, zapošljavala veliki broj tzv. gastarbajtera, davala i goleme kredite SFR Jugoslaviji.

²⁰ Đorđe Zelmanović, „Brandt: 'Demokracija glavno oružje'“, *Vjesnik* (Zagreb), 28.10.1977., 4.

²¹ Željko Brihta, „Bombe na sve strane“, *Večernji list* (Zagreb), 25.5.1972., 9.

Kao drugi primjer kritike RAF-a može naći kratak tekst gdje Đorđe Zelmanović čitateljima opisuje tko je i što je Frakcija Crvene armije:

„Već u kratici i imenu ogledale su se više želje nego stvarnosti, samo desperadorske ambicije, a ne realni život. Od tri slova za ovu je bandu vrijedilo samo jedno, F za frakciju: RAF nikada nije bila više nego manjina u manjini... Ostala dva slova samo su kamuflaža i privid – kao što je i u emblemu RAF-a simbolična samo mašinka, ne i petokraka zvijezda. RAF nikada nije bila crvena (rot), ni armija (Armee). Bila je uvijek i od početka do kraja samo teroristička ni više ni manje, a ne revolucionarna, što bi značilo i politička... Ime Baader-Meinhof ostaje tako samo uspomena, i to ružna, samo simbol zločina, a ne neke klasne borbe... I to će ostati njihova filozofija – rušiti i paliti da bi se rušilo i palilo a ne zato da bi se na zgarištu podiglo nešto novo i bolje“.²²

Iz svega ovoga je razvidno kako se RAF ponašao kao neka razbojnička družina, a ne čvrsto uređena i strukturirana organizacija. Iako su imali svoje jasne ciljeve napada u velikom je broju slučajeva pogibalo puno civila i nedužnih ljudi. Većini članova je bilo samo do kaosa, a ne organizacije zato su i imali saveznike u većini terorističkih organizacija na istoku, koje su propovijedale kaos, rasulo strah, kao korak prema pobuni naroda protiv vlasti i pobijedi revolucije.

²² Đorđe Zelmanović, „Frakcija Crvene armije“, *Vjesnik* (Zagreb), 19.10.1977., 4.

Zanimljivo je za istaknuti kako je *Vjesnik* u izdanju od 19. listopada 1977. godine objavio članak o samoubojstvu RAF-a u kojem je odmah počeo problematizirati službenu njemačku verziju priče. Tako je istaknuto:

„O ubacivanju oružja u zatvor ministar nije mogao dati objašnjenje. Teroristi su kontaktirali isključivo s osobljem zatvora, a dva puta dnevno prilikom šetnje zatvorenika, u njihovim je ćelijama vršena premetačina.“²³

O dvojabama vezanima oko samoubojstva isti je dan iz Italije izvijestio dopisnik Joško Palavršić:

„Član socijalističkog rukovodstva Vittoreli... Na čemu se temelje sumnje u samoubojstva? Prvo, nije objašnjeno kako je bilo moguće da zatvorenici izolirani do savršenstva mogu posjedovati oružje? Drugo, kako je moguće da su se njih četvero (troje mrtvih i jedna ranjena) koji su među sobom bili odijeljeni, ubili u istom času? Treće, kako je moguće da su saznali za oslobađanje talaca, kad im je zabranjeno slušanje radija?“²⁴

Ova dva primjera zorno prikazuju kako su novinari i njihovi sugovornici brzo zaključili kako u samoubojstvima u Stammheimu nije sve bilo „čisto.“ Iako se opet može uočiti suzdržanost prema izravnom optuživanju vlasti u SRNj novinari jasno propitkuju njezine postupke i događaje koji su okruživali zatvorenike.

Kao još jedan dokaz za tezu o tome kako je Njemačka vlada isprovocirala vrh RAF-a može poslužiti izjava predstavnika vlade u Bonnu koji je rekao kako čvrsta jezgra RAF-a više ne postoji te je još dodao da je RAF:

„svojim samouništenjem upotrijebio i posljednje oružje kako bi zaoštrilo fanatičku i zločinačku borbu protiv ove države i njezina društvenog sustava.“²⁵

Iz tako sročene tvrdnje moglo bi se zaključiti kako su samoubojstva u zatvoru zapravo poziv za pojačavanje borbe i dizanje ustanka, što je ne samo jako drzak stav, nego i potcjenjivanje javnosti. Jer tako ispada da su pripadnici RAF-a počinili samoubojstvo kako bi definitivno

²³ Đorđe Zelmanović, „Ministar nezna kako je oružje dospjelo u zatvor“, *Vjesnik* (Zagreb), 19.10.1977., 2.

²⁴ Joško Palavršić, „Sumnje u samoubojstvo“, *Vjesnik* (Zagreb) 19. 10. 1977., 4.

²⁵ Đorđe Zelmanović, „Čvrsta jezgra razbijena... a terorizam?“, *Vjesnik* (Zagreb), 20.10.1977.,3.

ukaljali njemačku državu što nije točno, iz razloga što su za svoj pokret bili korisniji živi. Naime, s njima u zatvoru novopridošli sljedbenici imali su konstantan poticaj na djelovanje.

Osim kritiziranja RAF-a i nepovjerljivost u službene izvještaje države dopisnik Tanjuga i riječkog *Novog lista* Zdravko Ilić u svome je članku postavio zanimljivu hipotezu:

„Advokati i studenti i mladi profesori sociologije, povijesti i pedagogije – to su bila zanimanja većine od 16 najozloglašnijih terorista u SR Njemačkoj... Od 16 opasnih anarhoterorista »druge generacije« koja pokušava da ulovi zapadnonjemačka policija, većina su raniji studenti ili profesori humanističkih nauka, koji su – svi natprosječno dobri studenti s izvanrednim koeficijentom inteligencije...“²⁶

Iako se u samome članku to nije problematiziralo zanimljivo je za primijetiti kako su uglavnom teroristi bili visoko ili više obrazovani ljudi. Tako je Ulrike Meinhof studirala filozofiju, sociologiju i pedagogiju dok je Gudrun Ensslin dobila stipendiju kao odlična učenica. Svi su oni na fakultetu kad-tad došli u doticaj s ljevičarskom literaturom koja ih je radikalizirala jer za organizaciju terorističke mreže nije mogla biti osoba koja nije posjedovala određena znanja i tehnike. Jedina je iznimka u tome krugu visokoobrazovanih bio Baader koji je iako inteligentan zapravo bio ljubitelj automobila, motocikala i žena.

²⁶ Zdravko Ilić, „Teroristi s diplomama“, *Novi list* (Rijeka), 24. 10. 1977., 6.

5. Zaključak

Nakon što je studentski pokret eksplodirao 1968. godine u Europi i Americi formirane su mnoge ljevičarski nastrojene ilegalne organizacije za borbu protiv imperijalizma i kapitalizma. Korijeni RAF-a svakako leže u tim buntovnim vremenima i nastojanjima mladih da promijene svijet. Sve do svibnja 1972. nisu djelovali previše teroristički i popularno su nazivani Banda Baader-Meinhof. Smatrali su da državu treba napasti gerilskim akcijama i tako izazvati njezinu reakciju, koju bi oni i ekstremniji dio ljevice proglasili fašističkom, a što bi u konačnici dovelo do nemira, pobune naroda i preuzimanja vlasti, tj. došlo bi do revolucije. Kako bi mogli financirati borbu napadali su, otimali i ubijali poslovne ljude, političare, sudce, osobe koje su bile vodeći sloj njemačkog društva, i koje su bile spremne platiti veliku otkupninu. Međutim, svojim sve brutalnijim i krvavijim terorističkim akcijama u narodu su umjesto odobravanja izazivali negodovanje i strah. Preostali članovi RAF-a u svom su zadnjem obraćanju javnosti sami priznali svoju veliku pogrešku: „Strategijska pogreška bila je što – pored ilegalne i oružane – nismo izgradili i političko-socijalnu organizaciju.“²⁷ To je uistinu veliki propust koji su vođe RAF-a napravili jer da su uz terorističko djelovanje gradili i političku platformu koja bi građanima mogla predstaviti njihove ciljeve stekli bi još veću popularnost među običnim ljudima.

Kada se u cjelini sagleda odnos hrvatskih socijalističkih medija može se doći do nekoliko zaključaka. Kao prvo, novinari koji su pisali o RAF-u, trudili su se biti objektivni i u većini slučajeva kritizirali su postupke članova skupine kao ishitrene i kontraproduktivne. Također su iskazivali određene sumnje u postupke njemačkih vlasti oko tretmana zatvorenika i događaja koji su okruživali navodno samoubojstvo čelnika skupine. Zaključno, hrvatski novinari morali su biti pažljivi u svojem izvještavanju jer su morali vješto balansirati između stavova službene politike SFR Jugoslavije, sveukupnih saznanja i uvjerljivosti tekstova koje su napisali. Naposljetku, morali su sačuvati vjerodostojnost matičnog lista.

²⁷ „RAF-Auflösungserklärung“, rafinfo.de, pristup ostvaren 14. IX. 2017., <http://www.rafinfo.de/archiv/raf/raf-20-4-98.php>

6. Popis literature:

Subotić, Matea. „Frakcija Crvene armije i političke prilike u Europi nakon Drugog Svjetskog rata“. Završni rad, Sveučilište u Rijeci, 2016

Smith, J; Moncourt, A.; Dunne, B. *The red army faction: a documentary history volume 1: Projectiles for the people*. Montreal: Kersplebedeb Publishing and Distribution, 2009.

„Marshallov plan“, Hrvatska enciklopedija, pristup ostvaren 10. IX. 2017., <http://www.enciklopedija.hr/natuknica.aspx?id=69450>

„Rote Armee Fraktion (RAF) – Frakcija Crvene armije“, Hrvatski povijesni portal, pristup ostvaren 11.IX.2017., <http://povijest.net/rote-armee-fraktion-raf-frakcija-crvene-armije/>

„Minimanual of the Urban Guerrilla by Carlos Marighella“, pristup ostvaren 11. IX. 2017., <https://www.marxists.org/archive/marighella-carlos/1969/06/minimanual-urban-guerrilla/index.htm>

„The Urban Guerilla Concept“, German Guerilla, pristup ostvaren 11. IX. 2017., <http://germanguerilla.com/1971/04/01/the-urban-guerilla-concept/>

„RAF-Auflösungserklärung“, rafinfo.de, pristup ostvaren 14. IX. 2017., <http://www.rafinfo.de/archiv/raf/raf-20-4-98.php>

7. Popis novinskih članaka:

„Otet Lufthansin avion; Otmičari traže oslobađanje političkih zatvorenika grupe Tiger u SR Njemačkoj“. *Večernji list* (Zagreb), 14.10.1977., 1.

Brihta, Željko. „Bombe na sve strane“. *Večernji list* (Zagreb), 25. 5. 1972., 9.

Zelmanović, Đorđe. „Ministar nezna kako je oružje dospjelo u zatvor“. *Vjesnik* (Zagreb), 19.10.1977., 2.

Zelmanović, Đorđe. „Frakcija Crvene armije“. *Vjesnik* (Zagreb), 19. 10. 1977., 4.

Zelmanović, Đorđe. „Čvrsta jezgra razbijena... a terorizam?“, *Vjesnik* (Zagreb), 20. 10. 1977.,3.

Palavršić, Joško. „Sumnje u samoubojstvo“. *Vjesnik* (Zagreb) 19. 10. 1977., 4.

Ilić, Zdravko. „Teroristi s diplomama“, *Novi list* (Rijeka), 24. 10. 1977., 6.